

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja vsak dan popoldne, izvenredni nedelje in praznike.

Inserti: Prostor 1 m/m x 54 m/m za male oglase do 27 m/m višine 1 K, od 30 m/m višine dalje kupijski in uradni oglasi 1 m/m K 2—, notice, poslano, preklic, izjave in reklame 1 m/m K 3—. Poroke, zaroke 80 K. Zenitne ponudbe, vsaka beseda K 2—. Pri večjih naročilih popust.

Vprašanjem glede insertov naj se priloži znamka za odgovor.

Upravišтво „Slov. Naroda“ in „Narodna Tiskarna“ Knaflcova ulica št. 5, pritrilčno. — Telefon št. 304.

„Slovenski Narod“ velja v Ljubljani in po pošti:

v Jugoslaviji:		v inozemstvu:	
celoletno naprej plačano	K 300—	celoletno	K 480—
polletno	150—	polletno	240—
3 mesečno	75—	3 mesečno	120—
1	25—		40—

"Pri morebitnem povznanju se ima daljša naročilna doplačati." Novi naročniki naj pošljejo v prvi naročilni vedno po nakaznici. Na samo pismena naročila brez poslatve denarja se ne moremo ozirati.

Uredništvo „Slov. Naroda“ Knaflcova ulica št. 5, I. nadstropje Telefon št. 34.

Dopise sprejema le podpisane in zadostno frankovane.

Rokopisov ne vrača.

Posamezna številka velja 1'20 K

Poštnina plačana v gotovini.

Dr. Leopold Léonard:

Votum separatum.

5. Naše razmerje do Srbov.

Pravijo, da so se združila tri plemena: Slovenci, Hrvati in Srbi, da na podlagi medsebojnega dogovora žive v skupnem gospodarstvu v medsebojnem sporazumu, ne da bi eden majoriziral drugega.

Ako se možki in ženska združita k skupnemu življenju, se lahko zgodi na različne načine. Združita se v zakonski zvezi, katero Bog blagoslovi in državna postava utrdi, ali pa živita v takozvanem koruznem zakonu brez božjega blagoslova in brez državne postave. Zakon se razdruži na ta način, da se na postavni način ločita od mize in postelje — kakor pravi cerkveno pravo, ali pa da se zakon celotno razveljavi, česar pa katoliška cerkev za katoliški zakon ne dopušča. Koruzni zakon se razdruži tako, da se med seboj skregata in morda še stopeta, potem pa gresta zopet narazen.

Meni se zdi, da si nekateri predstavljajo našo zvezo v skupni državi kot neke vrste koruzni zakon. Stopili smo v zvezo s Srbi prostovoljno, ker se nam je takorekoč podrla streha nad glavo in ni smo prav vedeli, kam. Izrazili smo željo, da živimo v skupnem gospodarstvu po skupnem dogovoru tako, da ne bo nihče ukazoval drugemu, ampak bo veljalo samo tisto, s čimur bomo zadovoljni vsi.

Ako bi hoteli na ta način izdelati ustavo, bi se morali najprej izločiti vsi oni poslanci, ki se ne prištevajo nobenemu teh treh plemen, na primer bosanski Muslimani. Srbi, Hrvati in Slovenci bi torej morali sestaviti tri plemenske kurije in vsaka točka ustavnega načrta bi morala biti sprejeta od vseh treh kurij. Tako bi se v istini lahko reklo, da je sprejeta ustava brez majorizacije katerega teh treh plemen. Toda v tem slučaju bi tudi po posameznih kurijah ne smelo biti majorizacije v klubih različnih strank. Rečimo, da bi v slovenski kuriji bili proti neki točki komunisti in socialisti, bi to bilo že 12 glasov, a polovica je 20. Z njimi bi glasovali še nekateri poslanci drugih strank, ako bi ne bili vezani po sklepih klubov, in predlog bi padel. Ako bi pa bili vezani, bi predlog zmagal, čeprav bi za njega ne bila večina poslancev slovenskega plemena. Slo-

venska kurija bi štela 40 poslancev. Komunisti bi bili gotovo vedno proti vsaki točki ustavnega načrta. Tudi socialisti bi bili večinoma v opoziciji. NSS in JDS imata tako malo članov, da bi prišli le malo v poštev. Mnenje slovenskega plemena bi prišlo torej le tako do izraza, da bi bili enotni misli SLS in SKS, to je, 23 poslancev, in temu bi se reklo: »Volja slovenskega naroda«. Za večino bi bilo potreba 21 mož. Zraven pride še predsednik, ki ne glasuje. SLS in SKS bi imeli torej skupno 1 glas čez večino. To se pravi, ako bi en sam mož glasoval proti, bi načrt pri slovenskem plemenu propadel. S tem bi pa tudi propadel za vso državo. Tako bi imel na primer dr. Vošnjak možnost, da samo reče: »Nie pozwalam«, pa bi predlog padel. To bi bil torej čisto pristni »liberalni veto« ne samo posameznih plemen, ampak celo posameznih zastopnikov slovenskega plemena. Sistem majorizacije gotovo ni idealen, a še slabši je sistem minorizacije.

Se bolj čudno bi bilo s Hrvati. Na Hrvatskem ima Radić za seboj večino poslancev. Ta mož pa stoji na stališču, da njega Beograd nič ne briga, in priznava samo ustavo, katero je sam izdelal in za katero samo on ve. Napačno je mnenje, da ne gre v Beograd zaradi zakletve. Sam ni nikdar rekel, da ne gre zaradi zakletve, obratno: poudarjal je, da ne gre zaradi svojih načel, ker po njegovem mnenju mora vsako plemo samo zase izdelati ustavo za svojo državo in potem bi šele zastopniki posameznih zveznih držav stopili skupaj k skupnemu dogovoru. Ker gora ne mara k preroku, bi moral torej prerok h gori. Sporazum z Radićem bi bil mogoč edino le na ta način, da bi Pašić vzel klobuk in portfelj in šel s svojim načrtom v Zagreb k Radiću in ga primerjal z njegovim. Ker Radić nikdar ne odneha, bi moglo priti do sporazuma samo na ta način, da bi v vsaki točki odnehal Pašić. Ker pa Radić ne mara biti načeloma nikdar istega mnenja, kakor kdo drug, bi popoldne zopet izpremenil točko, zaradi katere sta se dopoldne sporazumela s Pašićem. Ako bi se pa končno sporazumela Pašić in Radić, je vprašanje,

kaj bi rekel k temu na primer dr. Vošnjak, kajti sporazum mora biti vseh. Praktično bi bilo tako, da bi moral vedno imeti prav — Radić, kajti »der Gescheitere gibt nach«.

Jasno je torej, da je nemogoče delati ustavo potom sporazuma treh plemen. To bi privedlo do položaja, ko bi razmeroma majhno število oseb narekovalo svojo voljo vsi državi, ali pa bi zavladal splošen prepričanje, da se tri plemena zopet razšla. Prav, kakor se godi v koruznem zakonu.

Edino mogoč način je, da se izvede ustava parlamentarnim potom z glasovanjem po večini. Manjšina ima pri tem pravico in dolžnost, da kritikuje, stavi protipredloge in jih zagovarja. Pri prihodnjih volitvah pa se lahko razmerje strank izpremeni in tudi ustava — popravi.

Nas ni dovedel skupaj samo mehanični dogovor in iz razmer nastala potreba. Pripeljala nas je dobra zvezda usode, ali da govorim krščansko, previdnost božja in volja Gospoda bojnih trum. Družita nas kri in jezik, družni nas tisočletna usoda suženjstva in trpljenje vseh naših plemen, kri mučnikov, žrtve rodoljubov, napori naših generacij. Zvezani smo s trdnimi vezmi božje in naravne postave, a ne samo z mehaničnim dogovorom. Tej tesni združitvi pa veliko bolje odgovarja parlamentarni sistem.

Toda, pravite, v tem slučaju bomo vedno od Srbov preglasovali! Zakaj pa ravno od Srbov? Saj ni treba in tudi ne bo, da bi se vedno delili po plemenih. Srbski komunist bo glasoval s slovenskim, srbski agrarec s slovenskim itd. Sicer pa mora biti v parlamentarnem neko preglasovanje, in ali je kaj hujšega, če sem preglasovan od Pašića, kakor pa če bi bil od Radića ali od dr. Vošnjaka?

Srbi imajo, tako slišimo, zelo trde glave, si ne dajo ničesar dopovedati in mislijo samo na svoje. Toda ne morem si misliti, da bi bili vsi Srbi tako trdovratni, da bi jim ne bilo mogoče dopovedati ničesar ali tako hudobni, da bi nam želeli samo hudo. Trdo glavo bo pa imel tudi še kdo drugi med poslanci, ne samo Srbi.

Med nami mora biti torej kakor v dobrem zakonu. Tudi ako moraš trpeti več kot je potreba, potrpi! Če ti zakonski sodrug dela krivico, potrpi! Pomisli, da imaš rodbino, kateri ne smeš razdirati

ognjišča! Ako te mož tudi tepe, potrpi raje, kakor da bi razdrla rodbino!

Seveda, v skrajnem slučaju in pod gotovimi pogoji dopušča tudi cerkev ločitev od mize in postelje. Ali pa veste, kako bi praktična bila ta ločitev?

Ravnokar sem čital srbski list »Balkan«, najnovejšo številko, kjer poroča o glasovanju o ustavi. Uvodnik je pisan z izredno debelimi črkami. V njem poudarja, da so se vsi srbski kraji izrekli za centralistično ureditev in za ozko zvezo s Srbijo. Hrvati in Slovenci pa po velikanski večini proti. Čemu torej majorizirati Hrvate in Slovence? — sklepa »Balkan« — ter jim vsiljevati našo srbsko ustavo? Zdravimo, kar hoče biti z nami: Banat, Bačka, Srem, Slavonija, Bosna, Dalmacija. Ostalo naj se pa uredi, kakor hoče! To se pravi: Če hočejo živeti z nami kakor prija nam, naj se izvrši ločitev od mize in postelje. »Balkan« je vpliven srbski list, in separatistična struja narašča med Srbi naglo. Ta ločitev bi bila približno takole: Skupne zadeve, katerih ni mogoče razdeliti, ostanejo srbske. To je čisto logično. Srbi bi rekli: Imeli smo jih poprej, prinesli smo jih v zakon, pa jih vzamemo nazaj. Mi bi za skupne zadeve samo plačevali naš del, a govoriti ne bi imeli ničesar. Del, katerega bi plačevali, bi že Srbi tako zaokrožili, da bi ne bilo njim v škodo. Slovenski kmet bi moral dajati vojake, plačevali davke za vzdrževanje vojašnice, a govoriti bi ne imel ničesar. Tako bi bilo tudi z drugimi skupnimi zadevami. Vso finančno, trgovsko, gospodarsko in prometno politiko bi vodili Srbi tako, da bi bilo zanje ugodno. Vse premoženje Avstrije in seveda tudi avstrijskih dežel bi na podlagi mirovne po-

godbe pripadlo Srbiji. Kar bi hoteli, bi Srbi odpeljali, drugo bi jim morala naša pokrajina odkupiti. Mogoče, da bi se zahtevali od nas neko odškodnino za škodo, katero so naši ljudje med vojno povzročili po Srbiji. Ko bi se tako ločili, bi se lahko upravljali popolnoma avtonomistično, v resnici bi pa bili samo srbska kolonija.

Mogoča je, vsaj teoretično, tudi še popolna ločitev, čista razrušitev zakona. V tem slučaju se seveda postavimo napram Srbom na stališče premagane dežele. Dunaj umira lakote. Nemčija bo morala 30 let delati kot suženj za Francijo. Usoda premagane res ni zavirljiva, in pravzaprav moramo biti veseli, da smo se s pomočjo Srbov rešili iz vesoljnega potopa. Ako bi sedaj hoteli zopet prostovoljno nazaj vanj, bi res svet ne mogel razumeti naše neumnosti.

Najboljše razmerje do Srbov je torej, da živimo z njimi kot v pošten zakonski zvezi v skupnem gospodarstvu. Ako pa pridejo neke sporazumljenja, potrpiamo. Čas bo odzvalil mnogo, nas zblizal in učil spoznavati. To neprestano zabavljanje na Srbe, grdenje in blatenje nam škoduje mnogo. Sedaj smo z njimi združeni in moramo ostati združeni. Veseli bodimo, da smo se potem združitve rešili usode premagancev! Pomnimo, da smo v tej združitvi slabše del in slabše se mora čisto udati, tudi ako ima prav. Čemu na primer neprestano poudarjati »balkanizem« in »turške« razmere, ko nam pa oni lahko z ravno isto pravico očitajo »švabizem«? Tudi Balkan ima svoja jasne strani, in kraj, ki je od Cirila in Metoda pa do najnovejših časov dajal toliko velikih mož, ne sme veljati kot psovka.

Iz ustavotvorne skupščine.

—d Beograd, 21. maja. Današnje seje ustavotvorne skupščine je otvoril predsednik dr. Ribar ob 10. Ko so odpravili formalnosti, so prešli na dnevni red: Nadaljevanje podrobne debate o ustavi. Socialist Etbin Kristan je začetkom svojega govora nastopil zoper to, da se puščajo najprej govoriti protigovorniki, a nato pridejo na vrsto šele govorniki vladne večine ter na ta način opozicija ne more reagirati na njihove ničeve argumente. Ta ustava ni niti napredna, niti svobodna, kar bi morala biti z ozirom na to, da živimo po francoski revoluciji in svetovni voj-

ni. Nasprotno, ona je konservativna in reakcionarna. To dokazuje posebno določbe o tisku. Kar se tiče enakosti, pravi govornik, da se z ene strani odpravljajo naslovi in plemstvo, a z druge strani se ustanavlja nasledstvena monarhija, kateri stoji na čelu kralj, ki ga nazivljejo »Njegovo Velikanstvo«. Predvidena je enakost vseh pred zakonom, a pozablja se pri tem, da take enakosti ne more biti, dokler se ne ustvari materialna enakost. Kakor stvari sedaj stoje, ni enakosti, dokler se ne izenačijo ženske z moškimi. To zahteva veliko število naprednih žena.

Narodni praznik.

Narodni praznik! Državni praznik! Ze zopet! Ali jih ni preveč? Saj že skoraj ne vemo, koliko praznikov imamo. Res. Treba bo tudi v tem oziru napraviti red. Toda zdi se mi, da bi lahko k državnemu prazniku v spomin naših blagovestnikov ne smeli imeti pomislekov. In Slovenci najmanj, ako je en svetnik v nebesih, ki zasluži, da se ga spominja slovenski, jugoslovanski in ves slovanski rod — potem sta to gotovo solunska brata Ciril in Metod. Ze pod Avstrijo se je zadnja leta slavil praznik Cirila in Metoda pri nas na »slavnotečen način: ni bil sicer praznik v pratiki, niti v državi, niti v cerkvi, a bil je v naših arhivih. Po koledarju je spadal sicer v začetek julija, a zdaj smo ju preselili na konec maja. Praznik Cirila in Metoda je bil navadno »blagdan«, namenjen je bil zbirkam za naše otroke. Na Slovenskem smo ga slavili s kresovi in po Štajerskem se je vedno bolj širila navada, da se je žgal kres na predvečer Cirila in Metoda namesto na kresen večer. Cirilmetodove družnice so imele na ta dan svojo mašo in tako se je vse razvijalo v to smer, da postane ta dan naš na-

rodni praznik. Vsak narod ima nekakega svojega svetnika, ki mu je posvečen en dan v letu, mi Slovenci takega svetnika nismo imeli, da si smo stili, da sta nam najbližja ta dva slovanska brata. To spoznanje je postajalo vedno jasnejše in letos ju slavimo prvič v skupni narodni državi kot državni praznik.

Bili so časi, ko sta bila nam ta dva slovanska svetnika popolnoma tuja. Omenjala ju je samo naša stara zgodovina, češ da sta prišla iz Soluna in sta leta 863. prinesla svetovo vero na Veliko Moravo in sta izumila slovansko pisavo cirilico, v kateri sta prevedla sveto pismo. Natančneje se je bavil s temi vprašanji le krog naših učenjakov, prvih slavistov. Nje je zanimalo predvsem zgodovinsko dejstvo in vprašanje jezika in pisave. Dobrovsky in Kopitar sta v delu Cirila in Metoda raziskavala naše staroslovensko vprašanje. Končno je zmagala Kopitar-Miklošičeva panonska hipoteza, ki je trdila, da sta Ciril in Metod pisala v staroslovenskem jeziku, in sicer v jeziku, ki se je govoril v Panoniji, to je, na današnjem Ogrskem, kjer je bila Velikomoravska država. To mnenje se je pozneje izkazalo kot nepravilno: danes vemo, da sta Ciril in Metod

prinesla knjige že s seboj in da je njih jezik macedonsko narečje iz okolice Soluna. Toda prvo mnenje je postalo za naše narodno življenje velikega pomena, ker se je v njem skrival lep zgodovinski spomin in smo mislili, da je naš slovenski jezik potomec onega jezika, v katerem so bile pisane prve slovanske knjige. Slovanska misel je to staro zgodovino obdala z romantično slavo. Zato so naši narodni buditelji sklenili slaviti l. 1863 z vsemi svečanostmi tisočletni jubilej, odkar sta prišla Ciril in Metod na Moravo. Ta jubilej je postal za nas zelo pomemben, ker je dobil nekaj cerkven značaj in se je slavil v vseh škofijah na Slovenskem. Takrat so se pri nas ustanovljale prve čitalnice — in vse slovanske čitalnice so leta 1863. slavile ta jubilej. Za praznjenje narodne zavesti so bile te slavnosti velike važnosti. Treba je samo vzeti v roke »Novice« leta 1863, da čitamo v njih poročila o teh slavnostih. Mariborska čitalnica je izdala posebno knjigo: v Brandhofu pri Mariboru se je slavila pod milim nebom velika svečanost. Mariboru je sledila Ljubljana. Stiri deset rodoljubov iz Maribora je poslalo v Ljubljano poziv, naj se v spomin na to slavnost ustanovi »Matica Slovenska«.

In res je dr. L. Toman v Ljubljani na čitalnični slavnosti proglasil, da je ta praznik rojstni dan »Slovenske Matice«. Tudi Trst in Gorica sta slavila 1000letni jubilej in v govorih se je povsod poudarjala verska in slovanska misel. M. Majar-Ziljski je poskrbel Slovincem posebno knjigo, iz katere so spoznali svoja prva slovanska apostola. Po teh velikih slavnostih je počasi zopet zamrl spomin na slovanska blagovestnika, a oživel je zopet, ko se je leta 1882. ustanovila »Ciril-Metodova Družba«. V znamenju prvih dveh naših svetcev smo hoteli reševati slovensko mladino iz nemških šol. Leta 1885. se je slavila tisočletnica Metodove smrti, in Slovenci, med njimi Simon Gregorčič — so hiteli na Velehrad, da se poklonijo spominu prvemu moravskemu škofu. Spomin Cirila in Metoda se je od tedaj med narodom vedno bolj oživljal — in zadnja leta je postal god Cirila in Metoda bolj in bolj narodni praznik. Naša narodna država pa je proglasila ta dan za državni praznik, in zdi se nam, da povsem opravičeno. Imeli smo pri nas tudi neko Cirilmetodovo bratovščino, ki je imela namen, širiti katoliško vero med pra-

voslavni Slovani na Balkanu. Mislimo, da je bila to zloraba dveh nam vsem svetih imen — in da bi ravno teh dveh imen ne smeli nikoli zlorabiti v take svrhe. Praznik Cirila in Metoda bi moral biti posvečen oni veliki misli, za katero sta sveta brata delala, ko sta ustvarila za slovanski narod slovansko bogoslužje. Mi vsi bi morali delati na to, da se uvede v cerkev oni lepi staroslovanski jezik, v katerem sta ona dva pisala. Po našem mnenju navaden narodni jezik ni primeren za bogoslužje, prav tako, kakor je nepotrebno, da se držimo stare latinščine mi, ki imamo svoje slovansko bogoslužje. Praznik Cirila in Metoda nam bodi znak sprave med vzhodom in zahodom. Njiju god bodi prej ko slej posvečen našim mladim — njiju spomin pa krepi med nami ono skupno slovansko misel, ki sta jo ona dva pripravljala s svojim kulturnim delom. To delo so uničili Nemci in Madžari in šele po 1000 letih ga obnovljamo, družec zopet sever in jug, vzhod in zapad.

Naj bi torej praznik ne bil samo praznik, ampak dan, posvečen onim velikim mislim, ki so izražene v delu naših prvih dveh velikih apostolov.

C. M.

